

Skattesystemet ungefär neutralt mellan små och stora företag

I den pågående debatten om tillväxtfrågor hävdas ofta att mindre företag missgynnas skattemässigt jämfört med större företag. Särskilt anses de s.k. 3:12-reglerna för beskattning av fåmansföretag¹ diskriminera dessa företag jämfört med större aktiebolag. En statlig utredning² (SOU 2002:52) har nyligen föreslagit en förändring av 3:12-reglerna som sänker skatten för dessa företag. En mindre långtgående skattelättnad genomförs redan 2004.

Beskattningen påverkar företagens investeringar genom att förräntningskraven drivs upp. Färre investeringar blir lönsamma att genomföra då beskattningen skjuter in en kil mellan kapitalkostnaden, dvs. investeringarnas avkastning före skatt, och ägarens avkastning efter skatt. Denna fördjupningsruta undersöker i vilken mån nuvarande och föreslagna skatteregler påverkar kapitalkostnaden för investeringar i olika typer av företag. Olika kapitalkostnader snedvrider investeringsincitamenten, vilket riskerar att leda till en ineffektiv fördelning av investeringar mellan olika företag.

Ett viktigt resultat är att nuvarande 3:12-regler i stort sett ger samma kapitalkostnad för fåmansföretag som för större aktiebolag. Med den av 3:12-utredningen föreslagna s.k. BEK-modellen missgynnas däremot stora företag eftersom kapitalkostnaden blir lägre för fåmansföretag än för större aktiebolag. De reformerade 3:12-reglerna riskerar därmed att i högre grad än tidigare snedvrider investeringarna.³

¹ Huvuddefinitionen av begreppet fåmansföretag vid tillämpningen av 3:12-reglerna är ett aktiebolag där fyra eller färre delägare äger andelar som motsvarar mer än 50 procent av rösterna för samtliga andelar i företaget.

² 3:12-utredningen tillsattes för att bl.a. se över och förenkla de regler som gäller för ägare till fåmansföretag.

³ För en utförlig teoretisk analys av beskattningsreglerna och härledning av de kapitalkostnadsuttryck som ligger till grund för beräkningarna se Öberg (2003), *Essays on Capital Income Taxation in the Corporate and Housing Sectors*, Uppsala Universitet, Economic Studies 72 och Lindhe-Södersten-Öberg (2003), *Economic Effects of Taxing Different Organizational Forms under a Dual Income Tax*, Uppsala Universitet, Working Paper 2003:19.

Separat beskattning av kapitalinkomster

I juni 1990 lagfästes ”århundradets skattereform” i Sverige. Men den svenska skattereformen⁴ var ingen isolerad företeelse utan hade sina paralleller i många länder som starkt influerats av reformerna i USA och Storbritannien. Ett speciellt inslag i de nordiska ländernas skattereformer var att den tidigare progressiva beskattningen av summan av kapital- och arbetsinkomster ersattes med en separat proportionell beskattning av kapitalinkomster och en separat progressiv beskattning av arbetsinkomster. Det nya systemet innebär att marginals-katten, dvs. skatten på en extra inkomst, blir högre för arbetsinkomster än för kapitalinkomster vid höga arbetsinkomster. I år uppgår dessa marginals-katter till 30 respektive 56,2 procent. Även den totala skatten på en extra arbetsinkomst är högre än den totala skatten på en extra kapitalinkomst (se tabell 1).

Tabell 1 Skatt på extra inkomst vid hög arbetsinkomst 2003

Procent		
Bolagsskatt	τ	28,0
Skatt på kapitalinkomster	τ_{ki}	30,0
Skatt på arbetsinkomster	τ_{ai}	56,2
Arbetsgivaravgift	a	32,8
Total skatt på kapitalinkomster	$\tau + (1 - \tau)\tau_{ki}$	49,6
Total skatt på arbetsinkomster	$(a + \tau_{ai})/(1 + a)$	67,0

Högre skatt för en extra arbetsinkomst än för en extra kapitalinkomst skapar incitament att omvandla arbetsinkomster till kapitalinkomster. Möjligheterna till en sådan omvandling är störst om arbetsinsatserna kan förläggas till ett eget företag, där det ofta inte ens i princip är möjligt för skattemyndigheten att avgöra i vilken utsträckning en given inkomst betingas av insatser av arbete eller kapital. För att förhindra en systematisk omvandling av arbetsinkomster finns särskilda s.k. 3:12-regler för beskattning av ägare till fåmansföretag. Avsikten är att aktiva delägare ska få lika hög skatt på sina arbetsinkomster som motsvarande löntagare, samtidigt som incitamenten till investeringar inte ska vara annorlunda än de som gäller för större aktiebolag. Även beskattningen av andra företagsformer (enskild

⁴ Utmärkande för den svenska reformen var lägre skattesatser och bredare skattebas och motiverades bl.a. av en önskan att minska de tidigare skattemässiga snedvriddingarna i hushållens och företagens agerande.

näringsverksamhet och handelsbolag, beskrivs vidare nedan) har väglett av principer om neutralitet jämfört med löntagare och jämfört med andra företagsformer. Sådan neutralitet innebär att skattereglererna i så liten utsträckning som möjligt snedvrider investeringsincitamenten och därmed fördelningen av investeringarna mellan olika företagsformer.

Specialregler för delägare i fåmansföretag

Specialregleringen av fåmansföretagen gäller beskattningen av ägarnas utdelningar och kapitalvinster. Utdelningar upp till ett belopp motsvarande en schablonmässigt beräknad avkastning på anskaffningsvärdet av aktiekapitalet, ”normalutdelning”, beskattas som kapitalinkomst, dvs. med 30 procent.⁵ Den procentuella avkastningen, den s.k. klyvningsrättan, bestäms därvid som statslånerättan med ett tillägg av 5 procentenheter, vilket summerar till 9,94 procent 2003. Överskjutande utdelning, ”överutdelning”, beskattas som arbetsinkomst enligt gällande progressiv skatteskala. Vid aktieförsäljning beskattas kapitalvinst i princip till hälften som arbetsinkomst och till hälften som kapitalinkomst.

Den nyligen föreslagna BEK-modellen innebär flera väsentliga förändringar i förhållande till nuvarande regler. Den inkomst som ska beskattas som kapitalinkomst beräknas med utgångspunkt från företagets beskattade egna kapital (BEK) istället för anskaffningsvärdet av aktiekapitalet. Vidare höjs klyvningsrättan till statslånerättan med ett tillägg av 10 procentenheter. En ytterligare viktig förändring är att kapitalvinster i sin helhet beskattas som arbetsinkomst.

Kapitalkostnad vid investeringar

För att bedöma hur skattesystemet påverkar investeringsincitamenten, och därmed fördelningen av investeringar mellan olika företag, är det skattebelastningen för en marginell investering som är av intresse. Denna skattebelastning kan beräknas med hjälp av konventionella investeringskalkyler. Sådana kalkyler gör det möjligt att beräkna storleken av den kil skattesystemet skjuter in mellan avkastningen före skatt på investeringen och den avkastning efter

skatt företagets ägare får på det sparande som behövs för att finansiera investeringen.

Den lägsta acceptabla avkastningen på investeringsprojektet (kapitalkostnaden) beror dels på företagsformen, dels på om finansieringen sker genom nyemission eller genom behållna vinstmedel, dvs. genom att ägaren avstår från att ta ut en del av företagets rörelseöverskott. Ägare till fåmansföretag kan behålla vinstmedel i företaget genom reducerad lön och genom reducerad utdelning. I följande räkneexempel vid finansiering genom behållna vinst antas investeringen i fåmansföretaget finansieras genom reducerad lön, medan investeringen i aktiebolaget (noterat och onoterat) finansieras genom reducerad utdelning.

I tabell 2 redovisas de beräknade kapitalkostnaderna för olika företags- och finansieringsformer. Utgångspunkten är att ägarna till företagen kräver en avkastning efter skatt på 7 procent (motsvarande 10 procent före 30 procent skatt på kapitalinkomstskatt).⁶ För fåmansföretag redovisas kapitalkostnaden dels vid 2003 års regler, dels vid 2004 års 2 procentenheters högre klyvningsrättan och dels vid den förslagna BEK-modellen. De s.k. lättnadsreglerna, som innebär att en viss del av ägarens utdelning och kapitalvinst undantas från beskattning, antas gälla för fåmansföretaget samt för det onoterade aktiebolaget men inte för det noterade aktiebolaget.

Resultaten visar att 2003 års regler ger ungefär samma kapitalkostnad för fåmansföretag som för det onoterade aktiebolaget. Vid finansiering genom behållna vinstmedel är kapitalkostnaden något högre för fåmansföretag, vilket förklaras av den högre kapitalvinstbeskattningen för fåmansföretagen. Vid finansiering genom nyemission är kapitalkostnaden i stället något lägre för fåmansföretaget än för det

⁶ Beräkningarna bortser, förutom vid antagandet om avkastningskravet efter skatt, i princip från osäkerhet. I de flesta fall är det inte möjligt att ens bestämma vilken riktning beskattningen påverkar kapitalkostnaden vid osäkerhet. Skälet är att beskattningen har motverkande effekter, genom att både beskära avkastningen och reducera spännvidden mellan de goda och dåliga utfallen. När osäkerhet beaktas är även möjligheterna att kvitta förluster och vinster av stor betydelse. Beaktande av osäkerhet kan således skapa större variationer i kapitalkostnaden för investeringar i olika företag och kan höja kapitalkostnaden mer för små än för stora företag. Å andra sidan bortser beräkningarna från flera andra omständigheter som ofta gynnar små jämfört med stora företag. Fåmansföretagen får t.ex. genom lönesummeregeln ett tillkommande utrymme för normalbeskattad utdelning, nedsättningen av arbetsgivaravgifterna gynnar små jämfört med stora företag och förmögenhetsskatt utgår endast för noterade bolag.

⁵ I underlaget för den beräknade kapitalavkastningen ingår också den normalutdelning som ägaren återinvesterat i företaget.

onoterade aktiebolaget. Kapitalkostnaden vid nyemission är högst för det noterade bolaget, vilket förklaras av att de inte omfattas av lätttnadsreglerna.

Tabell 2 Kapitalkostnad i olika företagsformer
Procent

	Behållen vinst	Nyemission
Aktiebolag (noterat)	11,4	13,9
Aktiebolag (onoterat)	11,4	11,8
Fåmansföretag (2003)	12,4	10,7
Fåmansföretag (2004)	12,4	9,2
Fåmansföretag (BEK)	7,1	7,0
Enskild näringsverksamhet/ Handelsbolag	9,7	10,0

Vid 2004 års regler sänks kapitalkostnaden ytterligare för fåmansföretag vid finansiering genom nyemission. Sammantaget kommer denna företagsform snarast att gynnas jämfört med onoterade och noterade aktiebolag.⁷ BEK-modellen reducerar kapitalkostnaden ytterligare för fåmansföretagen och innebär att investeringar i sådana företag gynnas jämfört med investeringar i andra aktiebolag. Detta beror på att utrymmet för normalutdelning baseras på ett bredare underlag, bestämd utifrån företagets balansräkning. Om kapitalkostnaderna skall vara så lika som möjligt saknas således skäl för att låta också kvarhållna beskattade vinstmedel ingå i underlaget för kapitalbeskattad normalutdelning.

Beräkningarna visar följaktligen att reglerna 2003 och i något mindre grad reglerna 2004 sammantaget ger ungefär samma kapitalkostnader för fåmansföretag som för onoterade aktiebolag. Kapitalkostnaden är högre för noterade aktiebolag, vilket innebär att investeringar i sådana företag missgynnas skattemässigt.

Regler och kapitalkostnad för enskilda näringsidkare

För att ytterligare belysa beskattningen av olika företagsformer redovisas motsvarande beräkningar för enskild näringsverksamhet. Reglerna för handelsbolag stämmer i stort överens med enskild näringsverksamhet, vilket ger dessa företagsformer samma kapitalkostnader.

Den enskilda näringsverksamheten beskattas inte eftersom den inte är något självständigt skattesubjekt. Inkomsten beskattas i stället hos ägaren med de skattesatser som gäller för fysiska personer. Vid beskattningen delas näringsverksamhetens inkomst upp i tre olika delar. Den första delen – räntefördelning – består av en klyvningsränta (statslåneräntan plus 5 procentenheter) multiplicerad med kapitalunderlaget i verksamheten⁸ och beskattas som kapitalinkomst, dvs. med 30 procent. Den andra delen består av inkomster som avsätts till en s.k. expansionsfond (maximalt 138,9 procent av kapitalunderlaget) och beskattas med 28 procent. Den tredje återstående delen beläggs med s.k. egenavgifter, som i princip motsvarar arbetsgivaravgifterna, samt beskattas som arbetsinkomst.

Resultaten i tabell 33 visar att kapitalkostnaden för enskild näringsverksamhet är lägre än såväl kapitalkostnaden för aktiebolag som kapitalkostnaden för fåmansföretag vid 2003 års regler. Detta gäller både vid nyttjande av expansionsfond, som motsvarar behållen vinst, och räntefördelning, som motsvarar nyemission. Den lägre kapitalkostnaden för enskild näringsverksamhet beror på att bolagsvinster dubbelbeskattas, med en bolagsskatt på 28 procent utöver ägarens kapitalinkomstskatt, medan enskilda näringsidkare i motsvarande fall enkelbeskattas. Vid 2004 års regler är kapitalkostnaderna för fåmansföretagen sammantaget ungefär likvärdiga med kapitalkostnaderna för enskild näringsverksamhet. BEK-modellen innebär däremot att investeringar i fåmansföretag gynnas skattemässigt även i förhållande till investeringar i enskild näringsverksamhet och handelsbolag.

Slutsatser

Sammantaget visar beräkningarna att 2003 liksom 2004 års regler ger en förhållandevis neutral beskattning av investeringar i olika företag. Den mest markanta avvikelserna är att investeringar i noterade aktiebolag som finansieras genom nyemission diskrimineras skattemässigt.

Den föreslagna BEK-modellen medför däremot att fåmansföretag gynnas skattemässigt jämfört med andra företag. De föreslagna reglerna riskerar därmed att leda till större snedvridningar i investeringarnas fördelning mellan olika företag.

⁷ Höjningen av klyvningsräntan påverkar inte kapitalkostnaden vid behållen vinst, vilket förklaras av att det då inte skapas något ytterligare utrymme för normalutdelning.

⁸ I kapitalunderlaget ingår ungefär nettoförmögenheten.